

1967 മുതൽ റിസർവ് ബാങ്ക് ഓഫ് ഇന്ത്യ പുറപ്പെടുവിച്ചിട്ടുള്ള
ബാങ്ക് നോട്ടുകളുടെ രൂപരേഖകൾ

വർഷം	വലുപ്പം	വാട്ടർമാർക്ക്	മുൻവശം	പുറകുവശം
I. Rs. 10				
1967	137 mm x 6 mm	അശോക സ്തംഭം	ധൂമനീരം. 10 എന്ന അക്കം മദ്ധ്യേ	നോട്ടിന്റെ മൂല്യം 14 ഭാഷകളിൽ, ദീർഘവൃത്തത്തിനുള്ളിൽ കടൽത്തീരം, വള്ളത്തോടൊപ്പം.
1968	do	do	നീലയും കറുപ്പും കലർന്ന നിറം. രണ്ടു ഭാഷകളിൽ വാഗ്ദാന വാക്യം. ഗ്യാരൻറി വാക്യവും ഒപ്പും.	do ഹിന്ദിയിൽ ആർബിഷ്യെ യുടെ പേര് കൂട്ടിച്ചേർത്തിട്ടുണ്ട്.
1969	do	do	നീലകലർന്ന കറുപ്പ് നിറം Ruppes Ten എന്നതിനു പകരം Ten Ruppes	മഹാത്മാഗാന്ധിയുടെ ഛായാചിത്രം
1970	do	അശോക സ്തംഭവും ചർക്കയും	ആർ.ബി.ഐ. എന്ന ഹിന്ദിരൂപം ഇംഗ്ലീഷുണ്ടായിരുന്നിടത്തും, മറിച്ചും. ഗ്യാരൻറി വാക്യവും വാഗ്ദാന വാക്യവും ഹിന്ദിയിൽ പരസ്പരം മാറ്റി നൽകിയിരിക്കുന്നു. സത്യമേവ ജയതേ ഹിന്ദിയിൽ ചേർത്തിരിക്കുന്നു. വാട്ടർമാർക്ക് ജാലകവും അക്കങ്ങൾ ചേർക്കുന്ന പാനലും വലുതാക്കി.	ദ്വിഭാഷാമുദ്ര പുതുതായി ചേർത്തിരിക്കുന്നു.
1975	do	do	കടുത്ത തവിട്ടുനിറം കാവിമൺ, നീലനിറങ്ങൾ, 10 എന്ന അക്കം കടുത്ത തവിട്ടു നിറത്തിൽ അച്ചടിച്ചിരിക്കുന്നു. ഇൻറാഗ്ലിയോ അച്ചടി. ഭാഷകൾ ഇടതുവശത്തുനിരക്കുന്നു. അശോകസ്തംഭം	വിളറിയ തവിട്ടുനിറം കാവികലർന്ന നീലനിറം, പച്ചനിറം എന്നിവ. രണ്ടു മയിലുകൾ ഒരു വൃക്ഷശാഖയിൽ ഇരിക്കുന്ന ഒരു വൃത്തം. മാൻ, കുതിരകൾ, പക്ഷി താമര എന്നിവയും

			മുദ്ര വലതുവശത്തും.	
1992	do	do	മൊത്തത്തിലുള്ള വർണ്ണ ഘടന വിളിയി പിക്, മാഗെറ്റാ, മഞ്ഞ	ഷാലിമാർ പച്ച
1996	do	മഹാത്മാ ഗാന്ധിയുടെ ചിത്രം, വിവിധ ദിശകളിലേക്കുള്ള വരകൾ വാട്ടർമാർക്ക് ജാലകത്തിൽ.	പൊതു വർണ്ണ ഘടന നീലകലർന്ന തവിട്ട്, ഓറഞ്ച്, പിക് എന്നിങ്ങനെ. മഹാത്മാഗാന്ധിയുടെ ഛായാചിത്രം ഭാരത് RBI വാക്കുകളുള്ള ഉൾച്ചേർത്ത സുരക്ഷാ ചരട്, വെളിച്ചത്തിനെതിരെ പിടിച്ചാൽ ഇരുവശത്തുനിന്നും ഈ വാക്കുകൾ വായിക്കാം.	സങ്കീർണ്ണമായ അലങ്കാര ചിത്രം, പുഷ്പ രൂപങ്ങൾ, ഒരാനയുടെ പാർശ്വകാരം, കാണ്ടാ മൃഗത്തിന്റേയും കടുവയുടെയും മുഖങ്ങൾ. നോട്ടിന്റെ മൂല്യം 15 ഇന്ത്യൻ രൂപകളിൽ.
2006	do	മഹാത്മാ ഗാന്ധിയുടെ ഛായാചിത്രം, വിവിധ ദിശകളിലേക്ക് പായുന്ന വരകൾ, ഈ ഭാഗത്ത് ഒരു ഇലക്ട്രോ ടൈപ്പുമാർക്കിൽ പ്രത്യക്ഷപ്പെടുന്ന 10 എന്ന അക്കം, ബാങ്ക് നോട്ട് വെളിച്ചത്തിനെതിരെ പിടിച്ചു നോക്കിയാൽ കൂടുതൽ നന്നായി കാണാം.	മെഷീനുപയോഗിച്ച് വായിക്കാവുന്ന ജാലകമുള്ള, ലോഹവിമുക്തമാക്കിയ കാന്തിക സുരക്ഷാചരട്, ഭാരത് എന്ന് ഹിന്ദിയിലും RBI എന്നും രേഖപ്പെടുത്തിയിട്ടുണ്ട്. അൾട്രാ വൈലറ്റ് ലൈറ്റിൽ അവ ഇരുവശത്തും മഞ്ഞ നിറത്തിൽ തിളങ്ങും. വീതി 1.4mm ദ്വിവർണ്ണ ഓപ്റ്റിക്കൽ നാരുകൾ. ചെറിയ പുഷ്പ രൂപ രേഖകൾ ഇരുവശത്തും അച്ചടിച്ചിട്ടുണ്ട്. മുൻ വശത്ത് (പൊള്ള) മറുവശത്ത് നിറത്തിരിക്കുന്നു. നോട്ടിന്റെ മധ്യഭാഗത്ത്, വാട്ടർമാർക്കിനടുത്തായി ലംബമായ ഒരു	അച്ചടി സമയത്തുതന്നെ അച്ചടി വർഷം ബാങ്ക് നോട്ടിന്റെ മറുവശത്ത് ഉൾപ്പെടുത്തിയിരിക്കുന്നു.

			<p>ചരട് ഇരുവശത്തും കൃത്യമായ രജിസ് ട്രേഷനുള്ളതിനാൽ, വെളിച്ചത്തിനെതിരെ പിടിച്ചു നോക്കുമ്പോൾ അക്കം ഏകമായി തന്നെ കാണാം.</p>	
2011	do	do	<p>do ഇവയ്ക്കു പുറമേ ₹ ചിഹ്നം ബാങ്ക് നോട്ടിന്റെ മുഖവശത്ത് അവതരിപ്പിച്ചിരിക്കുന്നു. മുകളിൽ ഇടതും, മുകളിൽ വലതും മൂലകളിൽ (ഡിനോമിനേഷൻ അക്കത്തിനോടൊപ്പം)</p>	<p>ബാങ്ക് നോട്ടുകളുടെ മറുഭാഗത്ത് അച്ചടി വർഷം തുടർന്ന് എപ്പോഴുമുണ്ടായിരിക്കും. കൂടാതെ, ₹ ചിഹ്നം ബാങ്ക് നോട്ടുകളുടെ മറുവശത്ത് മുകളിൽ ഇടതു മൂലയിലും, മുകളിൽ വലതു മൂലയിലും (ഡിനോമിനേഷൻ അക്കത്തിനൊപ്പം) അവതരിപ്പിച്ചിട്ടുണ്ട്.</p>
2016	do	do	<p>do കൂടാതെ ഈ ബാങ്ക് നോട്ടുകളുടെ രണ്ടു നമ്പർ പാനലുകളിലും അക്കങ്ങളുടെ വലിപ്പം മുകളിലേക്ക് ഇടത്തു നിന്നും വലതുഭാഗത്തേക്ക് വർദ്ധിച്ചുവരുന്ന രീതിയിലായിരിക്കും. അതേ സമയം, ആദ്യത്തെ മൂന്നു ആദ്യാക്ഷരങ്ങളുടെ (ഉപസർഗ്ഗം), സ്ഥിര വലിപ്പത്തിൽ തുടരുന്നു.</p>	
II.	20 രൂപ നോട്ടുകൾ			
1972	147 mm x 63 mm	അശോക സ്തംഭം	<p>കുങ്കുമപ്പൂവിന്റെ നിറം, അശോക സ്തംഭ മുദ്ര വലതുഭാഗത്ത്, ഭാഷാ പാനൽ ഇടതുഭാഗത്തും.</p>	<p>നടുവിൽ തിരശ്ചീന പാനലിൽ, മൂലയിൽ ഓരത്തിലായി 20 എന്ന അക്കം ഹിന്ദിയിൽ കടുത്ത ലിപികളിൽ. പാർലമെന്റ് മന്ദിരത്തിന്റെ ചിത്രം. ഇടത് മൂലയും ഇന്ത്യൻ ഭാഷകളിൽ</p>
1975	do	ചെറിയ അശോക സ്തംഭം, ചർക്കകളുടെ ശൃംഖലയോ	<p>ചുവപ്പ്, നീലം, ഇളം നീല, വിളറിയ മഞ്ഞ നിറങ്ങൾ. ഒരു ഇളം മഞ്ഞ താമരരൂപത്തിൽ,</p>	<p>വരണ്ട ഓഫ്സെറ്റ് അച്ചടി, ചുവപ്പ്, നീലം, ഇളം നീലം നിറങ്ങൾ. നടുവിൽ കൊണാറക്ക് സൂര്യ ക്ഷേത്രത്തിന്റെ തേർ ചക്രം,</p>

		<p>ടൊപ്പം പശുപുരട്ടിയ പേപ്പർ</p>	<p>അക്കം '20' ഇളം നീലയിൽ, കടുപ്പിച്ച്. ഭാഷാ നിര ഇടതുഭാഗത്ത്, അശോക സ്തംഭ മൂലം വലതുഭാഗത്തും. എല്ലാവശങ്ങളിലും, മൂലകളിലൊഴികെ. അച്ചടി പടർന്നിരിക്കുന്നു. മൂലകൾ പേപ്പർ വെള്ള നിറം, പേരുകൾ, വകുപ്പുകൾ, ഒപ്പ് ഇവയെല്ലാം രണ്ടു ഭാഷകളിൽ</p>	<p>വിളിയിയ നീലനിറത്തിലെ വാട്ടർമാർക്ക് ജാലകം, ആലംകൃത രൂപങ്ങളാൽ ആവൃതമായിരിക്കുന്നു. ഈ രൂപങ്ങൾ നോട്ടീന്റെ മറുവശത്തുള്ള അതേ രൂപങ്ങളുമായി കൃത്യമായ താരതമ്യത്തിലാണ്.</p>
<p>2001</p>	<p>do</p>	<p>മഹാത്മാ ഗാന്ധിയുടെ ഛായാ ചിത്രം</p>	<p>സുരക്ഷാച്ചരട് ഭാരത് (ഹിന്ദിയിൽ) RBI എന്നീ അക്ഷരങ്ങൾ ചേർത്ത് പൂർണ്ണമായും ആഴ്ത്തിവെച്ചനിലയിലും. നിറം മൂല്യമായും ചുവപ്പു കലർന്ന ഓറഞ്ച്, അശോക ചക്രം, മഹാത്മാഗാന്ധിയുടെ കടുത്ത ചുവപ്പു നിറത്തിലുള്ള ഛായാചിത്രത്തിനു വഴിമാറിയിട്ടുണ്ട്. വലിപ്പം കുറച്ച അശോക സ്തംഭം ഇടതുവശത്ത് താഴെയായി മാറ്റിയിട്ടുണ്ട്. '20' എന്ന സംഖ്യ, ആർബിഐ മൂലം, മഹാത്മാഗാന്ധിയുടെ ഛായാ ചിത്രം, RBI യുടെ വാക്യം, ഗാരന്റി വാഗ്ദാന വകുപ്പുകൾ, അശോക് സ്തംഭം ഇൻസെറ്റ് എന്നിവ എഴുതുന്ന നിൽക്കുന്ന (ഇൻറാഗ്ലിയോ)</p>	<p>കേന്ദ്ര ആശയം കേര നിരകളുള്ള ഇന്ത്യൻ സമുദ്ര തീരങ്ങളെ പ്രതിപാദിക്കുന്നു. നോട്ടീന്റെ മൂല്യം, ലംബമാനമായി 15 ഭാഷകളിൽ, ഇടതു ഭാഗത്ത് കാണാം.</p>

			<p>അച്ചടിയിലാണ്. RBI എന്ന വാക്കുകളും '20' എന്ന സംഖ്യയും ചെറിയ ലിപിയിൽ മഹാത്മാഗാന്ധിയുടെ ഛായാചിത്രത്തിനു പുറകിൽ, ഇടവിട്ടിടവിട്ട് പ്രത്യക്ഷപ്പെടുന്നുണ്ട്. കാഴ്ചക്കുറവുള്ളവർക്ക് ഡിനോമിനേഷൻ തിരിച്ചറിയാൻ ഒരു ചെറിയ ദീർഘ ചതുരം, ഉയർന്നു നിൽക്കുന്ന രൂപത്തിൽ നോട്ടിന്റെ ഇടതുഭാഗത്ത് കാണാം. നമ്പർ പാനലിലുള്ള അക്കങ്ങൾ ചുവപ്പു നിറത്തിൽ അച്ചടിച്ചിരിക്കുന്നു.</p>	
<p>2006</p>	<p>do</p>	<p>മഹാത്മാ ഗാന്ധിയുടെ ഛായാചിത്രം ഭിന്ന ദിശകളിലേക്കുള്ള വരകൾ ഡിനോമിനേഷൻ 20 എന്ന സംഖ്യ കാണിക്കുന്ന ഒരു ഇലക്ട്രോ ട്രൈപ്പ് മുദ്ര ഈ വിഭാഗത്തിൽ കാണാം. ബാങ്ക്നോട്ട് വെളിച്ചത്തിനെതിരെ പിടിച്ചുനോക്കിയാൽ ഇവ</p>	<p>മെഷീനിൽ വായിക്കാവുന്ന ജാലകങ്ങളുള്ള വ്യക്തമായ വാക്കുകളുള്ള കാന്തികച്ചരട്, ഭാരത് (ഹിന്ദിയിൽ) RBI എന്നവ മഞ്ഞ നിറത്തിൽ, അൾട്രാവൈലറ്റ് വെളിച്ചത്തിൽ തിളങ്ങുന്ന അക്ഷരങ്ങൾ (Generic) വീതി 1.4mm ആണ്. രണ്ട് നിറമുള്ള ഓപ്റ്റിക്കൽ ചരടുകൾ. പുഷ്പ രൂപത്തിലുള്ള ചെറിയ രൂപം. (മുഖവശത്തു) പൊള്ളയായും മറുവശത്തു (നിറഞ്ഞ രൂപത്തിൽ) ലംബമായി. പാത്തിയിൽ വാട്ടർമാർക്കിനടുത്ത് അപ്പുറവുമിപ്പുറവും കൃത്യമായി താദാൽ</p>	<p>അച്ചടിസമയത്തുതന്നെ അച്ചടിവർഷം, ബാങ്ക് നോട്ടിന്റെ മറ്റുവശത്ത് ഉൾക്കൊള്ളിച്ചിട്ടുണ്ട്.</p>

		കൂടുതൽ വ്യക്തമായി കാണാം.	മ്യമുള്ള രൂപത്തിൽ. വെളിച്ചത്തിനെതിരെ പിടിച്ചുനോക്കുമ്പോൾ, സംഖ്യ ഏകമായി കാണാം.	
2012	do	do	do ഇവയ്ക്കു പുറമേ, നോട്ടിന്റേ മുഖവശത്ത് മുകളിൽ ഇടതുഭാഗത്തും വലതുഭാഗത്തും (ഡിനോമിനേഷൻ കാണിക്കുന്ന സംഖ്യയോടൊപ്പം) ₹ എന്ന ചിഹ്നം അവതരിപ്പിച്ചിട്ടുണ്ട്.	ഈ ബാങ്ക് നോട്ടുകളിൽ മറുവശത്ത് അച്ചടി വർഷം രേഖപ്പെടുത്തുന്നത് തുടരും. കൂടാതെ ₹ എന്ന ചിഹ്നം ബാങ്ക് നോട്ടുകളുടെ മറുവശത്ത് മുകളിൽ വലതും ഇടതും മൂലകളിൽ (ഡിനോമിനേഷൻ സൂചിപ്പിക്കുന്ന അക്കത്തോടൊപ്പം) അവതരിപ്പിച്ചിട്ടുണ്ട്.
2016	do	do	രണ്ട് നമ്പർ പാനലുകളിലുമുള്ള അക്കങ്ങൾ മുകളിലേക്ക് ഇടത്തുനിന്നും വലത്തോട്ട് വർദ്ധിക്കുന്ന വലിപ്പങ്ങളിലാണ്. അതേ സമയം മൂന്ന് ആദ്യാക്ഷര അടയാളങ്ങൾ (ഉപസർഗ്ഗം) സ്ഥിര വലുപ്പത്തിൽ തുടരുന്നു. '20' എന്ന സംഖ്യ RBI മുദ്ര, മഹാത്മാഗാന്ധിയുടെ ഛായാചിത്രം, RBI വാക്യവും വാഗ്ദാന വകുപ്പും, ഗവർണ്ണറുടെ ഒപ്പ്, അശോകസ്തംഭ ചിഹ്നം എന്നിവ, ഇതുവരെ ഇന്റാഗ്രിയോ അച്ചടി ആയിരുന്നെങ്കിൽ, ഇപ്പോൾ അവ ഓഫ് സെറ്റ് അച്ചടിയിലാണ്. (എഴുന്ന് നിൽക്കുന്ന അച്ചടിയില്ല) കൂടാതെ, ദീർഘ	do

			<p>ചതുരാകൃതിയിലുള്ള തിരിച്ചറിയൽ അടയാളം ബാങ്ക് നോട്ടിന്റെ ഇടതു ഭാഗത്തുണ്ടായിരുന്നത് നീക്കിയിട്ടുണ്ട്. മറുവശത്തെ നിറത്തിന് മാറ്റമില്ലെങ്കിലും, മുഖവശത്തെ നിറം കുറഞ്ഞിട്ടുണ്ട്. (ഇന്റാഗ്രിയോ അച്ചടി വേണ്ടെന്ന് വച്ചതിനാൽ), മഹാത്മാഗാന്ധിയുടെ ഛായാചിത്രത്തിനു വലതുവശത്തുള്ള ലംബമാനമായ പാത്തിയിൽ '20' എന്ന സംഖ്യയുടെ അന്തർലീനമായ രൂപം ഇതുവരെ ഉണ്ടായിരുന്നു. ഈ രൂപം, നോട്ട് ദൃഷ്ടിതലത്തിൽ തിരശ്ചീനമായി പിടിച്ചുനോക്കുമ്പോൾ മാത്രമേ കാണാമായിരുന്നുള്ളൂ. ഈ സ്വഭാവവിശേഷം ഇപ്പോഴില്ല.</p>	
III.	50 രൂപാ നോട്ടുകൾ			
1975	147 mm x 73 mm	അശോക സ്തംഭം, ചർക്കകളുടെ ശൃംഖലയോടുകൂടി	<p>ഇളം നീല, നീല, പച്ച കരിഞ്ചുവപ്പു എന്നിവയുടെ ഭാവപ്പകർച്ചയോടെ⁵⁰ എന്ന സംഖ്യ കടുത്ത തവിട്ടു നിറത്തിൽ, ഭാഷാപട്ടിക ഇടതുഭാഗം, അശോക സ്തംഭമുദ്ര വലതുഭാഗത്തും, മൂലകളിലൊഴികെ, അച്ചടി എല്ലാ വശങ്ങളിലേക്കും പടർന്നിരിക്കുന്നു.</p>	<p>ഇളം നീല, തവിട്ട്, മഞ്ഞ എന്നീ നിറങ്ങൾ. പാർലമെന്റു മന്ദിരം നടുവിൽ. വാട്ടർമാർക്ക് ജാലകം വിട്ടുറിയ ഇളം നീല നിറത്തിൽ, ആലങ്കാരിക രൂപങ്ങളാൽ ആവൃതമായിരിക്കുന്നു. ഇവയാകട്ടെ മറുവശത്തുള്ള അതേ രൂപങ്ങളുമായി കൃത്യമായും താദാത്മ്യത്തിലാണ്</p>
1981	do	do	ഇന്റാഗ്രിയോ ഫാസ്റ്റു	വരണ്ടു മഞ്ഞിച്ച തവിട്ട്

			നീലം, മഞ്ഞകലർന്ന ചുവപ്പ്. അശോക സ്തംഭവും, ഭാഷകളും അഗാധമായ വയലറ്റ് നിറത്തിൽ, ബാക്കി അഗാധ പച്ച, തവിട്ട് എന്നീ നിറങ്ങളിൽ 'സത്യമേവ ജയതേ' അശോകസ്തംഭമുദ്രയ്ക്കു താഴെ.	ഓഫ്സെറ്റ്, പ്രധാനഭാഗം അഗാധ പർപ്പിൾ നിറത്തിൽ, പാർലമെന്റു മന്ദിരം, ദേശീയ പതാകയോടൊപ്പം നടുവിൽ മുകൾ ഭാഗത്ത്.
1997	do	മഹാത്മാഗാന്ധിയുടെ ഛായാചിത്രം വശങ്ങളിലേക്കുവരകളോടുകൂടിയ ജാലകത്തോടൊപ്പം	മഞ്ഞ, നീല, വയലറ്റ് നിറങ്ങൾ. അശോകസ്തംഭം മഹാത്മാഗാന്ധിയുടെ നീലഛായാചിത്രത്തിന് വഴിമാറിയിരിക്കുന്നു. സുരക്ഷാച്ചരട് പൂർണ്ണമായും നോട്ടീൽ ആഴ്ന്നിരിക്കുന്നു. ഭാരത് (ഹിന്ദിയിൽ) എന്നും RBI എന്നും ആലേഖനം ചെയ്തതും. വാട്ടർമാർക്കിന്റെ ഇടതുഭാഗത്ത് കറുത്തതും, കനത്തതുമായ ഒരു ചെറിയ ചതുരം. നോട്ടിന്റെ ഡിനോമിനേഷൻ, കാഴ്ചശക്തി കുറഞ്ഞവർ തിരിച്ചറിയുന്നത് സഹായിക്കാൻ.	പാർലമെന്റു മന്ദിരത്തിന്റെ വിശാല ദൃശ്യം പുഷ്പരൂപങ്ങൾ മുകളിലും, വശങ്ങളിൽ കസവു ചിത്രപ്പണികൾ. നോട്ടിന്റെ മൂലം 15 ഇന്ത്യൻ ഭാഷകളിൽ
2005	do	മഹാത്മാഗാന്ധിയുടെ ഛായാചിത്രം വശങ്ങളിലേക്കുള്ള വരകൾ 50 എന്ന ഡിനോമിനേഷൻ	മെഷീൻ സഹായത്താൽ വായിക്കാവുന്ന, ജാലകങ്ങളുള്ള ലോഹവിമുക്തമാക്കിയ, കാന്തിക സുരക്ഷാച്ചരട്, ഭാരത് (ഹിന്ദി) RBI എന്നും ആലേഖനങ്ങളോടെ, യു.വി വെളിച്ചത്തിൽ ഇരുവശങ്ങളിലും	അച്ചടിവർഷം ബാങ്ക് നോട്ടിന്റെ മറുവശത്ത്, അച്ചടി സമയത്തുതന്നെ ഉൾപ്പെടുത്തിയിട്ടുണ്ട്.

		<p>സംഖ്യകാണിക്കുന്ന ഒരു ഇലക്ട്രോ ട്രൈപ്പ് അടയാളം, ഇത് വെളിച്ചത്തിനെതിരെ പിടിച്ചാൽ കൂടുതൽ നന്നായി കാണാം.</p>	<p>മഞ്ഞ നിറത്തിൽ തിളങ്ങുന്നവ. വീതി 1.4 mm ഇൻറാഗ്ലിയോ അച്ചടി, അതായത് എഴുന്ന് നിൽക്കുന്ന അക്ഷരങ്ങൾ കൂടുതൽ പ്രാധാന്യത്തോടെ ഹിന്ദിയിലും, ഇംഗ്ലീഷിലും ബാങ്കിന്റെ പേരിൽ, റിസർവ് ബാങ്ക് മുദ്രയിൽ, ഗ്യാരന്റി, വാഗ്ദാനം എന്നീ വിഭാഗങ്ങളിൽ ഇടത് അശോകസ്തംഭ മുദ്രയിൽ, RBI ഗവർണ്ണറുടെ ഒപ്പിൽ. വാട്ടർ മാർക്കിന് ഇടത്തായി, ഇൻറാഗ്ലിയോയിൽ ഒരു ചതുരം, കൂടുതൽ അഗാധമായി കൊത്തിവെച്ചിരിക്കുന്നു . കാഴ്ച ശക്തി കുറഞ്ഞവർക്ക് ഡിനോമിനേഷൻ തിരിച്ചറിയുന്നത് സഹായിക്കാൻ. ഓപ്റ്റിക്കൽ നാറുകൾ രണ്ടു നിറങ്ങളിൽ. വാട്ടർമാർക്ക് ജാലകത്തിന് തൊട്ടടുത്ത് ലംബമാനമായ പാത്തിയുടെ നടുഭാഗത്ത്, ചെറിയ പുഷ്പരൂപം, മുമ്പിലും (പൊള്ളയായി) പുറകിലും (നിറഞ്ഞ രീതിയിൽ) ഇരുവശങ്ങളിലും കൃത്യമായി താദാമ്യത്തിലാണ്. ഇതുകാരണം അക്കം, വെളിച്ചത്തിനെതിരെ നോക്കുമ്പോൾ</p>	
--	--	---	--	--

			ഏകമായി കാണുന്നു.	
2012	do	do	do ഇതിനുപുറമെ ബാങ്ക് നോട്ടീന്റെ മുഖവശത്ത് ₹ ചിഹ്നം, മുകളിൽ ഇടതു മൂലയിൽ (ഡിനോമിനേഷൻ സംഖ്യയോടൊപ്പം) അവതരിപ്പിച്ചിട്ടുണ്ട്.	ഈ ബാങ്ക് നോട്ടുകളിൽ മറുവശത്ത് അച്ചടിവർഷം ആലേഖനം ചെയ്തിട്ടുണ്ട്. ഇതിനു പുറമെ, - ₹ ചിഹ്നം, നോട്ടുകളുടെ മറുവശത്ത്, മുകളിൽ ഇടതും, വലതും മൂലകളിൽ (ഡിനോമിനേഷൻ സംഖ്യയോടൊപ്പം) അവതരിപ്പിച്ചിട്ടുണ്ട്.
2015	do	do	do ഇതിനുപുറമെ ഈ ബാങ്ക് നോട്ടുകളുടെ രണ്ടു നമ്പർ പാനലുകളിലും, അക്കങ്ങൾ, ഇടത്തുനിന്നും വലത്തേക്ക് വലിപ്പം വർദ്ധിക്കുന്ന രീതിയിലാണ്. അതേ സമയം ആദ്യത്തെ മൂന്ന് അൽഫാ അക്കങ്ങളുടെ ലിപികൾ (ഉപസർഗ്ഗം) ഒരേ വലിപ്പത്തിൽ ആയിരിക്കും.	do
2016	do	do	'50' എന്ന സംഖ്യ RBI മുദ്ര, ഗാന്ധിജിയുടെ ഛായാ ചിത്രം, RBI വാക്യം, ഗാരന്റി, വാഗ്ദാനം എന്നീ വകുപ്പുകൾ, ഗവർണ്ണറുടെ ഒപ്പ്, അശോക സ്തംഭ മുദ്ര ഇവയെല്ലാം ഇതുവരെ ഇൻറാഗ്രിയോ (എഴുന്ന് നിൽക്കുന്ന) അച്ചടിയായിരുന്നെങ്കിൽ ഇപ്പോഴത് ഓഫ് സെറ്റി (എഴുന്ന് നിൽക്കാത്തവിധത്തിൽ) അച്ചടിച്ചിരിക്കുന്നത്. കൂടാതെ ചതുരാകൃതിയിലുള്ള ഒരു തിരിച്ചറിയൽ ചിഹ്നം ഉണ്ടായിരുന്നത് ഒഴിവാക്കിയിട്ടുണ്ട്.	do

			<p>മറുവശത്ത് നിറത്തിന് മാറ്റമില്ലെങ്കിലും മുഖവശത്ത് നിറം മങ്ങിയ രൂപത്തിലാണ്; എഴുന്നു നിൽക്കുന്ന അച്ചടിയല്ലാത്തതിനാൽ. മഹാത്മാഗാന്ധിയുടെ ഛായാചിത്രത്തിന്റെ വലതു ഭാഗത്തുള്ള പാത്തി ഇരുവരെ 50 എന്ന അക്കത്തിന്റെ ഡിനോമിനേഷൻ കാണിക്കുന്ന അന്തർലീനമായ രൂപത്തിലുണ്ടായിരുന്നു. ഈ അന്തർലീനമായ രൂപം, ബാങ്ക്നോട്ട് തിരശ്ചീനമായി നേത്രനിലയിൽ പിടിച്ചാൽ കാണാമായിരുന്നു. ഈ സ്വഭാവ വിശേഷം ഇനിമുതൽ കാണില്ല.</p>	
IV.	100 രൂപാ നോട്ടുകൾ			
1967	157 mm x 73 mm	അശോക സ്തംഭം	<p>നീല നിറം, അക്കം 100 നടുവിൽ പ്രാധാന്യത്തോടെ കാണപ്പെടുന്നു. അശോകസ്തംഭ മുദ്ര വലതുവശത്ത്.</p>	<p>ഇടത്ത് 14 ഇന്ത്യൻ ഭാഷകളുടെ ലംബമാനമായ പാനൽ. ഒരു വ്യത്യാസപരിധിയിൽ ഹിരാക്കുഡ് അണ പശ്ചാത്തലത്തിൽ</p>
1969	do	do	<p>നീലനിറംവാഗ്ദാന വാക്യം, ഗാരന്റി വാക്യം ഗവർണ്ണറുടെ ഒപ്പ് ഇവ രണ്ട് ഭാഷകളിൽ</p>	<p>മഹാത്മാഗാന്ധിയുടെ ചിത്രം ഇരിക്കുന്ന സ്ഥിതിയിൽ, ഒരു വ്യത്യാസ പരിധിയിൽ സേവാഗ്രാം ആശ്രമം പശ്ചാത്തലത്തിൽ.</p>
1975	do	അശോക സ്തംഭം ചർക്കകളോടെ	<p>ഇന്റാഗ്രിയോ, അഗായനീലം, നീല, പിങ്ക്, കടുത്ത പച്ച എന്നിവയുടെ ഭാവം കലർന്നത്. കടുത്ത നീലനിറത്തിൽ അക്കം '100'. വാട്ടർമാർക്ക് ജാലകം ഇളം നീലം; RBI യുടെ പേര് വാഗ്ദാനവാക്യം,</p>	<p>ഇന്റാഗ്രിയോ അഗായ നീലം, ചോളത്തിന്റെ തവിട്ടുനിറത്തിലുള്ള ഛായ, കാർഷിക പ്രവർത്തനങ്ങൾ, തേയിലത്തോട്ടങ്ങൾ, ജലവൈദ്യുത പദ്ധതി, വാട്ടർമാർക്ക് ജാലകം അലങ്കാര രൂപങ്ങളാൽ ആവൃതമായിരിക്കുന്നു. ഇവ</p>

			<p>ഗ്യാരൻറി വാക്യം, ഗവർണ്ണറുടെ ഒപ്പ് എന്നിവ രണ്ട് ഭാഷകളിൽ. ഭാഷകളുടെ പട്ടിക ഇടതുഭാഗത്തും അശോക സ്തംഭ ചിഹ്നം വലതു ഭാഗത്തും. മുകളിലൊഴികെ പ്രിൻറിംഗ് എല്ലായിടത്തേക്കും പരന്നിരിക്കുന്നു.</p>	<p>മറുവശത്തെ സമാന രൂപങ്ങളുമായി കൃത്യമായും താദാത്മ്യത്തിലാണ്.</p>
1979	do	do	<p>ഒരുവശത്ത് ഇൻറാസ്റ്റിയോ നീലം, ചുവപ്പും കടുത്ത പച്ചയും, ചുവപ്പും, മഞ്ഞയും കലർന്ന പച്ചനിറമുള്ളതായ നിഴൽ. അശോകസ്തംഭ ചിഹ്നത്തിനുതാഴെ സത്യമേവ ജയതേ ഹിന്ദിയിൽ</p>	<p>വരണ്ട-ഓഫ്സെറ്റ്. കറുപ്പും, കരിഞ്ചുവപ്പും നിറങ്ങൾ</p>
1996	do	<p>മഹാത്മാഗാന്ധിയുടെ ഛായാചിത്രം. ഒപ്പ് വാട്ടർ മാർക്ക് ജാലകത്തിനു താഴെ പല ദിശകളിലേക്കുള്ള വരകൾ</p>	<p>ഓഫ്സെറ്റും, ഇൻറാസ്റ്റിയോ, പ്രക്രിയയും സമ്മിശ്രമായ അച്ചടി. പൊതുവായനിറം മുഖ്യമായും നീല, നരച്ചനിറം, പച്ച തുടങ്ങിയവ. മഹാത്മാഗാന്ധിയുടെ ഛായാചിത്രം. ജാലകങ്ങളുള്ള സുരക്ഷാ ചരട്, ഭാഗികമായി മുമ്പിൽ നിന്നു കാണാം, എന്നാൽ മുഴുവനായും ഉള്ളിലേക്ക് ആഴ്ന്നിരിക്കുന്നു. ചരടിൽ ഭാരത് (ഹിന്ദി) RBI എന്നിവ അച്ചടിച്ചിരിക്കുന്നു. കാഴ്ചകുറവുള്ളവർക്ക് തിരിച്ചറിയാൻ സഹായിക്കുന്ന കറുത്ത കട്ടിയായ ഒരു</p>	<p>കാഞ്ചൻ ഗംഗാനീരയുടെ വിശാലമായ ഒരു ദൃശ്യമാണ് കേന്ദ്ര ആശയമായുള്ളത്. വശങ്ങളിൽ പുഷ്പാലംകൃത രൂപങ്ങളും, കസവു രൂപങ്ങളും നോട്ടിന്റെ മൂല്യം 15 ഭാഷകളിൽ ഇടതു ഭാഗത്ത്.</p>

			<p>ശ്രീകോണം ഇന്റാഗ്രിയോയിൽ, വാട്ടർമാർക്കിന്റെ ഇടതുഭാഗത്ത്.</p>	
2005	do	<p>മഹാത്മാഗാന്ധിയുടെ ചരായാ ചിത്രം, വിവിധ ദിശകളിലേ ക്കുള്ള വരകൾ 100 എന്ന ഡിനോമിനേഷൻ അക്കം കാണിക്കുന്ന ഒരു ഇലക്ട്രോ സെപ്പ് ചിഹ്നം, ഈ വിഭാഗത്തി ൽ കാണാം. വെളിച്ചത്തി നെതിരെ നോട്ടു പിടിച്ചു നോക്കിയാൽ ഇവ കൂടുതൽ വ്യക്തമായി കാണാം</p>	<p>മെഷീനിൽ വായിക്കാവുന്നതും, ജാലകങ്ങളോടു കൂടിയതും, ലോഹിതമായ വ്യക്തതയോടു കൂടിയ എഴുത്തും ഉള്ള കാന്തിക സൂരക്ഷാ ചരട്. ഭാരത് (ഹിന്ദിയിൽ) RBI എന്നിവ പ്രത്യേകതയുള്ള നിറപ്പകർച്ചയോടെ 100 രൂപാ നോട്ടുകളിൽ ലിഖിതം ചെയ്തിട്ടുണ്ട്. വിവിധകോണുകളിലു ടെ നോക്കുമ്പോൾ ചരടിന്റെ നിറം പച്ചയിൽനിന്നും നീലയായി മാറുന്നത് കാണാം. മറുവശത്ത് ഈ എഴുത്തുകൾ മഞ്ഞനിറത്തിൽ തിളങ്ങും. മുഖവശത്ത് അൾട്രാവയലറ്റു വെളിച്ചത്തിൽ തിളങ്ങും. വീതി 2mm . ഇന്റാഗ്രിയോ അച്ചടിയിൽ അതായത് എഴുന്നു നിൽക്കുന്ന അച്ചടിയിൽ, ബാങ്കിന്റെ പേര് ഹിന്ദിയിലും, ഇംഗ്ലീഷിലും കൂടുതൽ വ്യക്തം. റിസർവ് ബാങ്ക് മുദ്ര, വാഗ്ദാനവാക്യം, ഗാരന്റി, അശോക സ്തംഭ ചിഹ്നം ഇടതുവശത്ത്, RBI ഗവർണ്ണറുടെ ഒപ്പ് എന്നിവയും കാണാം.</p>	<p>ബാങ്ക് നോട്ടിന്റെ പുറകു വശത്ത് അച്ചടി വർഷം, അച്ചടിയവസരത്തിൽ തന്നെ രേഖപ്പെടുത്തിയിട്ടുണ്ട്.</p>

			<p>ഇന്ന്റാഗ്ഗിയോയിൽ ഒരു ത്രികോണം ഇടതുവശത്ത് വാട്ടർമാർക്ക് ജാലകത്തിനു ഇടതുഭാഗത്ത് കൂടുതൽ ഗാഢമായി മുദ്രണം ചെയ്തിരിക്കുന്നതിനാൽ കാഴ്ച ശക്തി കുറഞ്ഞവർക്ക് ഡിനോമിനേഷൻ തിരിച്ചറിയാൻ സഹായകമാവും. വാട്ടർ മാർക്ക് ജാലകത്തിന്റെ അടുത്ത് ലംബമാനമായ പാത്തിയുടെ നടുവിൽ ബാക്ക് നോട്ടിന്റെ മുഖ്യയും (പൊള്ളയായി) പുറകേയും (നീറച്ചനിലയിലുള്ള) ഉള്ള പുഷ്പാലംകൃത രൂപം, പുറകെ പുറകെ കൃത്യമായ തദാത്മ്യത്തിലായതിനാൽ, വെളിച്ചത്തിനെതിരെ പിടിച്ചു നോക്കുമ്പോൾ സംഖ്യ ഏകമായി തോന്നും.</p>	
2011	do	do	<p>do കൂടാതെ, മുഖവശത്ത് ₹ ചിഹ്നം, മുകളിൽ ഇടതുവശമുലകളിലായി (ഡിനോമിനേഷൻ അക്കത്തോടൊപ്പം) ബാക്ക് നോട്ടുകളിൽ ഉൾപ്പെടുത്തിയിരിക്കുന്നു.</p>	<p>മറുവശത്ത്, അച്ചടി വർഷം, ബാക്ക് നോട്ടുകളിൽ തുടർന്നും ഉണ്ടായിരിക്കും. കൂടാതെ ₹ ചിഹ്നം പുറകുവശത്ത് മുകളിൽ ഇടതുവശത്തും വലതു വശത്തും മുകളിൽ മുലകളിലായി (ഡിനോമിനേഷൻ അക്കത്തോടൊപ്പം) ഉൾപ്പെടുത്തിയിരിക്കുന്നു.</p>
2015	do	do	<p>do കൂടാതെ രണ്ട് നമ്പർ പാനലിലുമുള്ള സംഖ്യകൾ, ഇടത്തുനിന്നും</p>	<p>do</p>

			<p>വലത്തോട്ട്, മുകളിലേക്ക് വലിപ്പം വർദ്ധിക്കുന്ന രീതിയിലായിരിക്കും. അതേ സമയം ആദ്യത്തെ മൂന്ന് ആൽഫാന്യൂമെറിക് അക്ഷരങ്ങൾ (ഉപസർഗ്ഗം) സ്ഥിരവലിപ്പത്തിലായിരിക്കും. നോട്ടിന്റെ മറുവശത്ത് കാഴ്ചശക്തി കുറഞ്ഞവർക്ക് ഡിനോമിനേഷൻ തിരിച്ചറിയാൻവേണ്ടി നാലു ചരിഞ്ഞ, പുറത്തേക്കു തള്ളിനിൽക്കുന്ന വരകൾ, ഇടതു വശത്തും വലതുവശത്തും ഉണ്ട്. തിരിച്ചറിയാനുള്ള ചിഹ്നം (ത്രികോണം) ത്തിന്റെ വലിപ്പം 50 ശതമാനം കൂട്ടിയിട്ടുണ്ട്.</p>	
V	500 രൂപാ നോട്ടുകൾ- മഹാത്മാഗാന്ധി സീരീസ് (പുതിയത്)			
2016	66 mm x 150 mm	മഹാത്മാ ഗാന്ധിയുടെ ഛായാചിത്രം ഇലക്ട്രോ ടൈപ്പ് (2000) വാട്ടർമാർക്കുകൾ	<p>മഹാത്മാഗാന്ധി സീരീസ് (പുതിയത്) ആയി പുറപ്പെടുവിച്ചത്. ഈ പുതിയ ₹ 500 ബാങ്ക് നോട്ടുകൾ, മുമ്പത്തെ സ്പെസിഫൈഡ് ബാങ്ക് നോട്ടുകളുടെ (SBN) സീരീസിൽ നിന്നും, നിറം, വലിപ്പം, ആശയം, സുരക്ഷാ സ്വഭാവങ്ങളുടെ സ്ഥാനം, രൂപരേഖാശങ്ങൾ എന്നിവയിൽ വ്യത്യസ്തങ്ങളാണ്. നോട്ടിന്റെ നിറം നരച്ച കൽ നിറം (Stone grey) മഹാത്മാഗാന്ധിയുടെ</p>	<p>ഇന്ത്യൻ പൈതൃതകാമ്പാനമായ ചുവന്ന കോട്ട (Red fort) ഇന്ത്യൻ പതാകയുമായി. അച്ചടിവർഷം 2016 സ്വച്ഛന്ദം ചിഹ്നം മറുവശത്ത് അച്ചടിച്ചിരിക്കുന്നു. 15 ഭാഷകളുടെ പാതൽ മദ്ധ്യത്തോടടുത്താണ്.</p>

			<p>ഛായാചിത്രത്തിന്റെ ക്രമീകരണവും അതിന്റെ ആപേക്ഷികമായ സ്ഥാനവും മാറിയിരിക്കുന്നു. ഈ ബാങ്ക് നോട്ടിനുള്ള സ്വഭാവവിശേഷങ്ങൾ: മഹാത്മാഗാന്ധി ഛായാചിത്രം ഇന്റാഗ്രിയോ അച്ചടി, അശോക സ്തംഭചിഹ്നം പുറത്തേക്ക് തള്ളിനിൽക്കുന്ന വരകൾ (bleed lines) & 500 എന്നച്ചടിച്ച വൃത്തം വലതുവശത്ത്, തിരിച്ചറിയാനുള്ള അടയാളം കാഴ്ചകുറവുള്ളവർക്ക് ഡിനോമിനേഷൻ തിരിച്ചറിയാൻ സഹായകമായി.</p>	
VI.	2000 രൂപാ നോട്ടുകൾ- മഹാത്മാഗാന്ധി സീരീസ് (പുതിയത്)			
2016	66 mm x 166 mm	<p>മഹാത്മാ ഗാന്ധിയുടെ ഛായാചിത്രവും ഇലക്ട്രോ ടൈപ്പ് (2000) വാട്ടർമാർക്കുകളും</p>	<p>മഹാത്മാഗാന്ധി സീരീസ് (പുതിയത്) ആയി പുറപ്പെടുവിച്ചത്. നോട്ടിന്റെ അടിസ്ഥാന നിറം ഇളംചുവപ്പ് (Magenta) നോട്ടിന്റെ ഇരുവശങ്ങളിലും മറ്റ് ഡിസൈനുകൾ വർണ്ണ പദ്ധതിയുമായി ചേർന്ന് നിൽക്കുന്ന ജ്യാമിത രൂപങ്ങൾ. മുഖ്യ സ്വഭാവവിശേഷങ്ങൾ:- 1. ഡിനോമിനേഷൻ സൂചിപ്പിക്കുന്ന സംഖ്യ 2000 അപ്പുറമിപ്പുറം കാണാവുന്ന (see</p>	<p>മുഖ്യ സ്വഭാവ വിശേഷങ്ങൾ 1. ഇടതുഭാഗത്ത് നോട്ടിന്റെ അച്ചടി വർഷം. 2. സ്വച്ഛദാരത്ത് ചിഹ്നം, മുദ്രാവാക്യത്തോടെ. 3. ഭാഷാപാനൽ നോട്ടിന്റെ മദ്ധ്യഭാഗത്തോട് അടുത്ത് 4. രാജ്യത്തിന്റെ ഗ്രഹാന്തര ശൂന്യാകാശയാത്രയുടെ പ്രതീകമായ മംഗളയാനത്തിന്റെ ചിത്രീകരണം. 5. ഡിനോമിനേഷൻ സൂചിപ്പിക്കുന്ന ₹ 2000 ദേവനാഗരി ലിപികളിൽ.</p>

		<p>through) താദാത്മ്യത്തിലാണ്. 2. ഡിനോമിനേഷൻ സൂചിപ്പിക്കുന്ന സംഖ്യ 2000 ത്തിന്റെ ഉൾച്ചേർന്ന രൂപം. 3. ഡിനോമിനേഷൻ സൂചിപ്പിക്കുന്ന സംഖ്യ ₹ 2000 ദേവനാഗിരി ലിപിയിൽ. 4. മഹാത്മാഗാന്ധിയുടെ ഛായാചിത്രം മദ്ധ്യഭാഗത്ത്. 5. ബാങ്ക് നോട്ടിന്റെ ഇടതുഭാഗത്ത് RBI എന്നും 2000 എന്നും ചെറിയ ലിപികളിൽ. 6. ഭാരത് (ഹിന്ദിയിൽ) RBI, 2000 എന്നീ ലിഖിതങ്ങൾ നിറപ്പകർച്ചയോടെ ജാലകങ്ങളുള്ള സുരക്ഷാച്ചരടിൽ. ചരടിന്റെ നിറം പച്ചയിൽനിന്നും നീലയായി നോട്ട് ചലിപ്പിക്കുമ്പോൾ മാറുന്നു. 7. ഗാരൻറിവാക്യം, ഗവർണ്ണറുടെ ഒപ്പ്, RBI ചിഹ്നം വലതുഭാഗത്ത് 8. ഡിനോമിനേഷൻ സൂചിപ്പിക്കുന്ന അക്കം നിറമുള്ള രൂപാ ചിഹ്നമായ ₹ 2000 നിറം മാറുന്ന മഷിയിൽ (പച്ചയിൽനിന്നും നീലയായി) വലതുഭാഗം താഴെയായി. 9. അശോകസ്തംഭ ചിഹ്നം,</p>	
--	--	---	--

			<p>മഹാത്മാഗാന്ധിയുടെ ഛായാചിത്രത്തിനും, ഇലക്ട്രോസൈപ്പ് (2000) വാട്ടർമാർക്കുകൾക്കും വലതുഭാഗത്ത്. 10. അക്കങ്ങൾ ചെറുത് വലുതാവുന്ന രീതിയിലുള്ള നമ്പർ പാനൽ മുകളിൽ ഇടത്തും, താഴെവലതുവശത്തും, കാഴ്ചക്കുറവുള്ളവർ ക്കുവേണ്ടി മഹാത്മാഗാന്ധിയുടെ ഛായാചിത്രം. അശോകസ്തംഭ ചിഹ്നം, പുറത്തേക്കുതള്ളി നിൽക്കുന്ന വരകൾ (bleed lines) തിരിച്ചറിയാനുള്ള അടയാളം എന്നിവ ഇന്റാഗ്രിയോ അഥവാ എഴുന്നു നിൽക്കുന്ന അച്ചടിയിൽ. 11. വലതുഭാഗത്ത് തിരശ്ചീനമായ ദീർഘചതുരം, ഉള്ളിൽ ₹ 2000 എഴുന്നു നിൽക്കുന്ന അച്ചടിയിൽ. 12. 7 ചരിഞ്ഞ, പുറത്തേയ്ക്കു തള്ളിനിൽക്കുന്ന വരകൾ, ഇടതു, വലതു ഭാഗങ്ങളിൽ എഴുന്നു നിൽക്കുന്ന അച്ചടിയിൽ.</p>	
--	--	--	--	--